

5. Ульциферов О.Г. Хинди-русский учебный словарь. Государственное издательство иностранных и национальных словарей., Москва – 1962.

6. Hung, K.G. The marriage as a psychological relationship // Conscience and subsistence. SPb- M., 1997. – p. 174–189.

7. ललिताम्बिका अन्तर्जनम् , अग्निसाक्षी, साहित्य अकादेमी, 1995.

8. Интернет-ресурс: http://www.amasters.ru/gautama_budda.html

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

М. А. Ковела, студ.

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

**Конфликт духовных и семейных ценностей
в романе Лалитамбики Антарджанам
"Испытание огнем"**

Статья посвящена исследованию конфликта духовных и семейных ценностей в романе "Испытание огнем" Лалитамбики Антарджанам. Проанализирована тема положения женщин в индийском обществе и особенностей традиций, семейной жизни на основе романа "Испытание огнем".

Ключевые слова: просветление, духовный путь, сансара, самоотрешение, семейная жизнь, традиционное индийское общество, мировоззрение.

M. Kovela, stud.

Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

**Conflict of spiritual and family values
in Lalitambika Antarjanam's novel 'A trail by fire'**

The article focuses on the conflict of spiritual and family values in the novel of Lalitambika Antarjanam 'A Trail by Fire'. Also the theme of women's status in Indian society, traditional features and family life is analyzed on the basis of the novel.

Key words: enlightenment, the road of spirit, samsara, renunciation, family life, Indian traditional society, world outlook.

УДК 82.091

Ю. А. Ковальчук, асист.

Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ОПИСИ КОРЕЇ В ЛІТЕРАТУРІ КІНЦЯ
XVIII – СЕРЕДИНИ XIX СТ.: МІЖ РОМАНТИЗМОМ
ТА ОРІЄНТАЛІЗМОМ**

У статті проаналізовано уривки з європейської літератури подорожей про контакти європейців із корейцями і визначено характерні ознаки романтизму та орієнталізму (за Е. Саїдом) у цих текстах.

Ключові слова: образ Корей, література романтизму, орієнталізм.

З кінця XVIII до середини XIX ст. великі європейські держави відряджали до Азії морські експедиції, офіційними цілями яких були наукові дослідження та встановлення торговельних зв'язків із країнами цього регіону. Повз береги Корейського півострова проходили маршрути Дж. Колнетта (1791 р.), В. Р. Броутона (1797 р.), М. Максвелла та Б. Голла (1816 р.), Г. Г. Ліндсея та К. Гюцлафа (1832 р.), Е. Бельчера (1845р.), флотилії Є. В. Путятіна (1854 р.). Цим мандрівникам ми завдячуємо збагаченням літератури подорожей описами безпосередніх контактів із корейцями, сповненими яскравих подробиць.

Описи Кореї у нотатках учасників європейських морських експедицій кінця XVIII – середини XIX ст. були предметом вивчення у низці публікацій. Існують спеціальні дослідження, присвячені окремим мандрівникам [17; 22; 10; 11; 6], та праці із загальної історії стосунків Кореї та Заходу [18; 24; 25]. Всі ці науковці зосереджуються на встановленні достовірності фактів, виявленні точних місць висадки мореплавців та імен чиновників, які з ними мали справу, порівнянні європейських повідомлень із записами у корейських літописах, проте їм бракує підходу до нотаток мандрівників не лише як до історичних джерел, а як до літературних творів.

Важливо, що твори літератури подорожей цієї епохи вже не призначалися, як раніше, виключно для службового використання чи наукового обігу, а здебільшого були розраховані на масову аудиторію. Белетризовані розповіді поєднували публіцистичні та художні принципи: динамізм, емоційну суб'єктивність, розмірковування про причини та наслідки явищ, детальні описи. Усі ці риси зближують пам'ятники словесності, представлені у цій розвідці, з творами літератури романтизму.

Інша важлива обставина полягає у тому, що подорожі кінця XVIII – середини XIX ст. були підготовчим етапом колоніальних зазіхань європейських держав на Корею. За теорією літературознавця та культуролога Е. Саїда, успіх колоніальної політики став можливий великою мірою завдяки особливій ідеологічній позиції, з якої західні інтелектуали дивилися на Схід. Ця система поглядів, котру Е. Саїд назвав орієнталізмом, була породженням наукових трактатів та літератури подорожей і полягала у сприйнятті Сходу як діаметральної протилежності Заходу, в конструюванні й постійному відтворенні штучного образу східних народів як нецивілізо-

ваних і позбавлених потягу до вдосконалення. Східні народи не визнавали повноправними суб'єктами і не запрошували до діалогу. В орієнталістичній концепції східні системи цінностей вважалися недосконалими, і проголошувалося, що Схід потребує контролю та корекції, бо самостійно він не зможе подолати занепаду [21].

Оскільки становлення романтизму та орієнталізму збігаються у часі з епохою морських подорожей кінця XVIII – середини XIX ст., ми розглянемо уривки з європейської літератури подорожей, в котрих представлені описи Кореї, щоб виявити в них типові мотиви, притаманні творам романтичного напрямку, та прояви орієнталістичного підходу до корейського народу.

Характерні особливості літератури доби романтизму були визначені й проаналізовані багатьма ученими, зокрема, представницею радянського літературознавства І. А. Тертерян [23], а також сучасними західними дослідниками С. Чаплін, Дж. Фафлаком, Е. Болс [14; 3]. Красне письменство епохи романтизму визначається великою різноплановістю, тому в нашій статті ми зосередимося лише на тих елементах цього художньо-філософського напрямку, які можна безпосередньо застосувати до літератури подорожей.

Описи Кореї у матеріалах експедицій, перерахованих нами вище, мають між собою багато спільного в подієвому ряді та у судженнях авторів, тому ми вважаємо доречним розглядати їх як цілісний дискурс⁴, якому притаманні такі патерни як інтерес до інших культур,

---

⁴ Епізоди, дія яких відбувається в Кореї, здебільшого побудовані за такою схемою.

На березі місцеві намагаються змусити європейців поїхати геть, не пускають до своїх сіл і домівок, подекуди просто демонструють небажання спілкуватися. Корейці показують знаками, що їм відрубають голови за те, що дозволили іноземцям зійти на берег. Коли страх корейців послаблюється, вони з надзвичайною допитливістю роздивляються білих людей та їхні речі. Мандрівники дарують селянам і чиновникам вироби, що доводять прогресивність західної цивілізації, та зразки європейських товарів. Проте найчастіше корейці згодом повертають всі подарунки, побоюючись покарання від влади. Європейці запрошують корейців на корабель, де пригощають західними наїдками. Чиновники влаштовують обід для гостей у відповідь. Мореплавці просять продати їм провізію, дрова і воду, на що спочатку отримують відмову, але врешті корейці надають усе безоплатно.

потяг до відкриттів, стереотипізація, позиція домінування над несвропейцями, дотримання дискурсивної традиції, інтерес до національної специфіки, викриття соціальної несправедливості.

Інтерес до інших культур. Митці-романтики віддавали перевагу вільній уяві та почуттям, прагнучи втекти від жорстокої реальності, повної суперечностей і страждань. На хвилі романтизму здобула популярність художня та документальна література подорожей, яка відкривала вікно до інших світів – далеких від буденності й незвичайних.

Корея, якнайкраще відповідала образу віддаленої загадкової країни. Вона була однією з останніх територій, не охоплених європейським знанням. Країна-відлюдниця, що суворо дотримувалася політики замкнених дверей, стала спокусливим об'єктом для інтелектуального освоєння.

Потяг до відкриттів. Імперіалістичні інтереси підштовхували великі держави до ретельних досліджень планети. Цей процес відбувся в літературі: зростала кількість прикрашених заманливим пригодницьким ореолом розповідей про далекі подорожі, поетизувався образ героя-першовідкривача нових земель.

У цей час серед письменників і філософів поширилася "справжня епідемія захоплення Сходом" [21, с. 81], який вони бачили вмістилищем всього таємничого й екзотичного. Схід в орієнталістському сприйнятті був мовчазним і байдужим [21, с. 319]. Він сприймався як пасивний об'єкт, який не здатний розповісти про себе сам, а натомість потребує описання сторонніми спостерігачами.

"Мовчазність" Кореї, котра проявлялася подекуди через відсутність перекладачів, а подекуди через небажання корейців відповідати на запитання, давала можливість кожному, хто писав про неї, претендувати на звання піонера, який отримав шанс зазирнути у корейське життя найглибше. Автори наперебій заявляли про гордість своїми відкриттями [9, с. 60; 7, с. 345; 19, с. 123]. Статус першовідкривачів мореплавці закріплювали, наносячи на мапи корейські острови та бухти під назвами, які давали їм на честь членів експедиції або своїх начальників.

Стереотипізація. Науковий расизм, основи якого було закладено в епоху Просвітництва, продовжував розвиток у ХІХ ст., породивши етнічні стереотипи й ідею про ієрархію рас. Західні

люди виділили собі в цій ієрархії найвищу позицію, приписуючи їх нормальність, а несвропейським народам – відхилення від норми. Проголосивши себе господарями, європейці привласнили право судити, каталогізувати й дисциплінувати весь світ [21, с. 63].

Мореполавці, які залишили нотатки про Корею, здебільшого не виходили за межі, виставлені науковим расизмом та орієнталізмом. Їхні судження тяжіли до створення стереотипного портрету корейського народу, який складається з таких вад як боягузтво, байдужість, нещирість, неохайність, надокучливість, недовірливість до іноземців, лінощі, відсутність релігійних почуттів. З позитивних ознак корейцям властиві допитливість, почуття гумору, добродушність, готовність допомогти, але увага авторів фокусувалася здебільшого на критиці недоліків.

Перестороги корейців і небажання контактувати з чужинцями сприймалися європейцями як прояви боягузтва, а не просто розгубленості від несподіваного візиту. Прагнення корейців уникати застосування фізичної сили у конфліктах із прибульцями теж розцінювалася як легкодухість.

Способом уникання конфліктів, до якого вдавалися корейські чиновники, була ввічлива, або непрямая відмова. Отримавши від гостей прохання, незручне для виконання, чи питання, на яке не бажали відповідати, корейські чиновники казали неправду. Така комунікативна стратегія дуже спантеличувала європейців, бо здавалася проявом нещирості і формувала думку про брехливість корейського народу.

Загальне враження від зовнішнього вигляду простих корейців та їхнього побуту представлено категорично негативно. Основна маса людей брудні й непривабливі, середовище, в якому вони живуть – убоге, некомфортне і неохайне.

Корейці надмірно галасливі й поведуться вкрай набридливо. Іноземців водночас смішила і дратувала докучливість місцевих, викликана прагненням познайомитися з людьми іншого кольору шкіри та їхніми незвичайними речами: "... їм явно хотілося нас оглянути з голови до ніг і навіть зазирнути у нутроші" [20, с. 202]. На березі корейці оточували прибульців, знімали з них, або просили зняти і показати, взуття та одяг, торкалися волосся і шкіри, причому все викликало у них велике захоплення.

Проте далі пляжу чи найближчого пагорба чужинців не пускали й категорично забороняли заходити у будинки. Таке обходження сприяло багаторазовій появі епітету "негостинність" на сторінках епізодів про перебування в Кореї. Втім, автори нотаток усвідомлювали, що нелюб'язна поведінка пояснювалася страхом перед покаранням від уряду, а не ненавистю до гостей. Це доводили окремі випадки, приміром, спілкування К. Гюцлафа з корейськими рибалками у морі [7, с. 326]. Е. Бельчер теж дійшов висновку, що корейці проявляють ворожість не від щирого серця, а зі страху "викликати незадоволення якогось прихованого джерела" [2, с. 355].

Робилися також спроби описання стереотипних фізичних особливостей та характеру корейського народу. Дослідники указували на схожість рис обличчя корейців з китайцями, на високий зріст і кремезну статуру, порівняно з іншими азіатами. Б. Голл змалював типовий вираз обличчя, який "... був досить недоброчливий, але не був дикунським, як висловилися де-хто з нашої команди. ... цей епітет занадто сильний, але, безсумнівно, було в них щось дике, хоча й не до такої міри, щоб назвати це лютістю" [9, с. 58]. Далі за всіх у расистських теоретизуваннях зайшов Е. Бельчер, котрий тільки серед мешканців о. Чжечжудо виділив п'ять рас (військові командувачі, офіцери, прості солдати, цивільні чиновники, нижчий клас), навів відомості щодо їхнього типового зросту, фігури, вбрання, способу життя [2, с. 349–350].

Позиція домінування над неєвропейцями. Поняття про відсталість неєвропейських народів слугувало інструментом для виправдання колоніальної політики. Через літературу в іронічній формі піддавалися осуду згубні традиції й розбещеність східних народів, пропагувалася необхідність рятувати "недорозвинуті" суспільства від їхніх вад, прищеплювати їм "правильні" моделі.

Широкого розповсюдження у першій половині XIX ст. набула ідея, висунута ще мислителями-просвітниками, про східні цивілізації як такі, що перебувають на примітивному, "дитячому" (за висловом Г. Гегеля [15, с. 148]) шаблі розвитку.

У матеріалах морських експедицій трапляється чимало натяків на примітивність корейської цивілізації, рефлексій щодо

причин такого становища, а також розповідей про "дитячу" поведінку населення. Параметрами, за якими визначалася відсталість, слугували незграбність знарядь праці й човнів, застосування для пошиття одягу грубої тканини, обробіток малих площ землі, нестача зброї, відсутність грошового обігу, незнання про існування європейських країн.

Автори нотаток одностайні у тому, що коренем тих злигоднів, в яких живуть корейці, була жорстка система політичної самоізоляції. Найбільше заглибився в цьому напрямку думки І. О. Гончаров. Письменник наводить розлогі розмірковування про менталітет і долю китайців, корейців, японців та лікейців, котрих зараховує до однієї цивілізації. У темних тонах змальовує він буття цілого регіону, який називає "виснаженою, непролазно-запущеною нивою". Ця цивілізація є "дитячо-старечею", вона завмерла на початковому етапі розвитку, але вперто тримається своїх застарілих неефективних традицій і не бажає ні у кого вчитися [16, с. 478]. Орієнтація східних народів, зокрема корейців, на зразки минулого, робить їхнє існування схожим на "одноманітний каскад, що ллється тихо, крапля за краплею, під дзюркіт котрого всі куняють, а не живуть" [16, с. 478]. На основі такої поверхневої філософії І. О. Гончаров врешті підбиває категоричний підсумок в описі перебування в Кореї: "Нудно з цими дітьми. ... Побачиш одне, два села, один, два натовпи – побачиш і все ..." [16, с. 499].

Відштовхуючись від проголошення корейського народу відсталим, а його цивілізації "дитячою", автори нотаток вдаються до зневажливо-насмішкуватої інтонації, підкреслено гротескно передаючи наївну поведінку місцевого населення, наводячи численні приклади дивацтв [7, с. 344; 2, с. 331, 354; 16, с. 467, 471, 498; 9, с. 71–72].

Особливо захоплювався такого роду гумором Б. Голл. Корейський літній чиновник, що прибув на борт корабля англійців з візитом, як узагальнений типаж корейця став мішенню для довгих іронічних пасажів Б. Голла. Маленька фігура старого чоловіка губилася у пишному вбранні, котре мусило б свідчити про його привілейований статус, але натомість справляло комічний ефект з погляду західних людей. Колега Б. Голла, Дж. МакЛауд,

назвав чиновника "карикатурою на короля Ліра" [12, с. 46]. Неосязні шати ускладнюють старому підйом на борт, і офіцерам доводиться "суворо стежити за матросами, щоб не дозволити їм сміятися", а його широченний капелюх заважає пересуватися тісними приміщеннями судна. Він також не погоджується сісти на стілець, віддаючи перевагу своїй циновці. Цілком відповідаючи образу цікавого й необтяженого умовностями корейця, чиновник ретельно оглядає все начиння судна: не питаючи дозволу, заглядає у каюти, обшукує шафи й скрині, перекидаючи всі речі, скрупульозно досліджує кухню, "де піднімав кришки з кухаревих каструль, вмочив свого жезла у киплячий какао і зазирнув до всіх чайників та кавників". Деякі незвичні предмети настільки захоплюють старого, що він забуває про свою статечність: бавиться із дзеркалом, по-дитячому розкручує глобуси, роздивляється малюнки у книжках [9, с. 77–99]. Цей персонаж символізує разючу відмінність між Сходом і Заходом. Але Б. Голл заспокоює читача, доводячи, що корейці не безнадійно застрягли у відсталості. Чиновник врешті решт погоджується сісти на стілець, він користується за обідом виделкою та ножом, просить додати йому до чаю молока і цукру, таким чином показуючи потенційну здатність переймати західні звичаї.

Зверхність європейців проявляється також у порівняннях корейців з тваринами, що натякали на їхню природну простоту й дикунство. Цей стилістичний прийом вживав Б. Голл. Так, під час першої висадки експедиції селяни "боязко скупчилися, наче вівці", а почувши ненавмисний постріл з рушниці, "відбігли на кілька кроків назад, наче зграйка риб, коли в неї кинуть камінь", їхні жінки, помітивши іноземців, "поспішили до своїх хат, наче кролі до кліток". В іншому селищі наближення чужоземного судна викликало занепокоєння, "яке дуже нагадувало метушню, що утворюється в мурашнику після удару в нього лопатою". Чиновник складає подарунки до рукава, схожого на "зоб жадібного пелікана" [9, с. 57, 61, 74, 76, 92].

Прояви домінування нерідко виходили за межі ментальної сфери жартів та розмірковувань у реальний простір. Хоча письменники постійно наголошували, що не мали намірів вдаватися до насильства, вони згадують випадки демонстрації сили й ав-

торитету західних людей. Беручи до уваги той опір, який корейці чинили візитам європейських мореплавців, слід визнати, що якби останні не застосовували різного роду силових методів, їм би довелося просто поїхати геть, так і не здобувши жодних відомостей про Корею. Силові методи європейців поділяються на жорсткий (демонстрація переваг західного озброєння [5, с. 248, 250; 2, с. 325]) і м'який типи (психологічний шантаж, умовляння, підкуп подарунками) [7, с. 325, 343, 334; 13, с. 220, 229]. К. Гюцлаф дійшов висновку, що у зносинах з корейцями корисною є жорсткість, бо ті у суперечливих моментах прагнуть "підкоритися, коли щось вимагають твердо" [7, с. 326].

Дотримання дискурсивної традиції. За визначенням Е. Саїда, з кінця XVIII ст. ніхто не писав про Схід без обмежень, накладених орієнталізмом. Звертаючись до східної тематики, автори не викладали власних поглядів у чистому вигляді, а налагоджували зв'язки з іншими творами, шукаючи у реальності підтверджень написаного попередниками [21, с. 10, 36].

Хоча мандрівники кінця XVIII – середини XIX ст. були одними з небагатьох, хто бачив Корею на власні очі, беручись за описання цієї країни, вони не покладалися лише на власні спостереження частково через те, що мали вкрай обмежений доступ до інформації на місці. У своїх роздумах вони орієнтувалися здебільшого за допомогою авторитетних праць, простудійованих ними заздалегідь. При цьому неминуче відтворювалися певні дискурсивні шаблони.

Найпоширенішим шаблоном є міркування про те, що християнство та культурний обмін з Європою принесуть користь корейському народу.

Одне з кліше – характеристика корейців як негостинного народу, що не любить іноземців, – походить, безперечно, зі щоденника Г. Гамеля, голландського моряка XVII ст., котрий внаслідок корабельної катастрофи опинився разом з товаришами на тринадцять років у корейському полоні. Він доповів, що корейці зберегли життя потерпілим, але тримали їх у вкрай тяжких умовах. Твір Г. Гамеля тривалий час залишався єдиним джерелом самовидця.

Дорікання корейському народу за неохайність і набридливість наявні в усіх творах, а ось звинувачення у лінощах прита-

манні, щоправда, лише пізнішим матеріалам, коли стереотип щодо недорозвиненості східних народів укорінився остаточно. Приміром, І. О. Гончаров прямо вказує на джерело, з якого запозичив постулат про корейські лінощі, цитуючи сходознавця Ю. Клапрота [16, с. 466].

Интерес до національної специфіки. Письменники-романтики та орієнталісти приділяли значну увагу відтворенню колориту чужих країв. Описи побуту надавали творам правдоподібного вигляду, допомагали читачеві зануритися у середовище, про яке йшлося. Увага романтиків фокусувалася на речах, здатних справити сильне враження, на всьому химерному, відразливому чи безглуздому з точки зору європейців.

Для візуалізації екзотичного корейського оточення мандрівники вдавалися до скрупульозних описів житла, костюма, побутового інвентарю, музичних інструментів, зброї, човнів.

Спостереження щодо житла у всіх авторів обмежуються будинками бідних селян. Образ цих помешкань вкрай неприємний, бо всюди європейці бачили убогість, незграбність, тісноту і бруд.

Зовнішній вигляд селян та чиновників описаний досить скупко: чоловіки зав'язують волосся жмутом на маківці, носять штани та жакети з цупкої тканини, "у вищих білі й чисті, а в нижчих білі, але брудні" [16, с. 465], іноді доводилося бачити й "вишукані шовкові шати" [7, с. 341]. Проте головний убір представників вищих класів – чорний капелюх *gat* з кінського волосся з надзвичайно широкими крисами й вузькою маленькою тулією – найсильніше вразив мандрівників своєю мальовничістю й непрактичністю, і для передачі цього видовища вони не шкодували слів.

Доводилося європейцям познайомитися і з корейською музикою, адже до почту чиновників завжди входили музиканти з духовими та ударними інструментами. Вона не прийшлася до смаку і була охарактеризована як "надзвичайно безладні звуки, які випускалися під виглядом музики з мідних труб" [2, с. 329] та "музика, що роздирає вуха" [19, с. 126].

Щодо їжі зазначається, що корейці вживають багато продуктів моря. Згадуються також соєвий соус, кислий алкогольний напій, рис. Але корейські страви письменники вважали неапетитними і невартими зосередженого описання.

Викриття соціальної несправедливості. Важливе місце в літературі романтизму посідав жанр соціального роману, котрий викривав байдужість та жорстокість вищих класів до простого народу. Відголос такого літературного напрямку можна виявити й у звітах експедицій, що побували в Кореї.

Епізоди з описами Кореї показують, що прірва між багатими й бідними існує, хоча вона виписана недостатньо чітко. Оскільки мандрівники були обмежені у пересуваннях, вони були позбавлені можливості поглянути на умови, в яких проживає аристократія. Читачеві повідомляють, що корейські селяни та рибалки живуть у жалюгідних хатинах, їм ледве вистачає харчів для прожитку. Але привілеї чиновників, названі у звітах, полягають радше не у наявності матеріальних благ, а в самому престижі їхнього статусу та у безмежній владі над підлеглими. Типовий чиновник пересувається у паланкіні з великим почтом, сидить на тигрячій шкурі. Він тримається пихато, проявляючи "невігластво селяка та зарозумілість варвара" [7, с. 347], свавільно віддає накази про тілесне покарання за найменші провини. Батіг, за саркастичним зауваженням Б. Голла, "символізує основний зміст правосуддя Кореї" [9, с. 77]. Слуга наповнює тютюном його люльку, секретар записує під його диктовку. Та європейці все одно не визнавали авторитету східних керівників. Їм здавалося, що грізність удавана й призначена для того, щоб "вразити іноземців строгістю їхньої дисципліни, посіяти повагу до таких могутніх мандаринів" [7, с. 342].

Втім, деякі представники аристократії зображені людьми, гідними поваги, освіченими й делікатними. Питання, які ставили чиновники стосовно географії, військової справи тощо, уміння ввічливо триматися, навіть у моменти незгоди й незадоволення, свідчили про їхній потяг до знань та розсудливість. Б. Голл симпатизував корейському літньому чиновнику, з яким не вдалося поспілкуватися через відсутність перекладача, але навіть без слів було очевидно, що "його у будь-якій частині світу безперечно вважали б чоловіком добре вихованим, з гострим розумом" [8, с. 35].

Причини злиденного становища основної маси корейців К. Гюцлаф бачив у корумпованості суспільства, закритого від західного впливу та проповіді християнства. Він казав, що корей-

цям бракує стимулів для зусиль, бо уряд "не дозволяє їм насолоджуватися плодами їхньої праці; тому вони байдужі до того, щоб володіти чимось, крім речей першої необхідності" [7, с. 346].

І. О. Гончаров твердив, що корейці "моральний бік перейняли у китайців" [16, с. 499], тому, розвиваючи думку про застійний характер китайської цивілізації, переносив свої розмірковування й на Корею. На його думку, китайці і корейці живуть у занепаді через свою апатичність та вузький егоїзм [16, с. 475, 477]. Вищі класи обкрадають селян, а ті терпляче погоджуються зі своєю приниженою долею. Ситуація зміниться тільки після того, як Корея відчинить свої двері для прогресивних і шляхетних західних ідей.

Підводячи підсумки, зазначимо, що література подорожей кінця XVIII – середини XIX ст. містила етнографічні й пейзажні замальовки з натури, написані у живому емоційному стилі, й запрошувала читача подумки мандрувати по всьому світу. Одним з пунктів зупинки на цьому шляху був Корейський півострів. Розповіді про перебування мореплавців у Кореї мають велике культурне значення, оскільки вперше після тривалої перерви донесли до широкої аудиторії спостереження очевидців, доповнивши картину світу європейців.

Проте за більш ніж півстоліття, коли європейські кораблі один за одним приставали до берегів Кореї, нікому так і не вдалося пролити достатньо світла на її внутрішні справи. Мандрівники зізнавалися у невдоволенні від перебування у цій країні, котра уперто тримала свої секрети. Матеріали експедицій кінця XVIII – середини XIX ст. закріпили за Кореєю образ ізольованого куточка землі, повноцінні дослідження якого на той момент ще були неможливі.

Як ми показали у статті, епізодам з мандрівних нотаток з описами Кореї була притаманна така характерна риса романтичного літературного стилю як прагнення познайомитись з чужими культурами і дати їхній детальний опис. Водночас вони несуть у собі чіткий відбиток орієнталістичного дискурсу, спрямованого на формування й відтворення образу недорозвинених східних народів, які потребують контролю з боку Заходу. Західні автори, лише краєм ока зазирнувши до корейського життя, були схильні робити

висновки про проблеми корейців, їхній менталітет і культуру, оскільки були запрограмовані орієнталістичною традицією сприймати весь Схід як одноманітний та незмінний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adams A. Notes from a Journal of Research into the Natural History of the Countries, Visited during the Voyage of H. M. S. Samarang, under the Command of Captain Sir E. Belcher / Belcher E. Narrative of the Voyage of H. M. S. Samarang, during the years 1843–46. – Vol.

2. London, 1848. – 225–574 p. 2. Belcher E. Narrative of the Voyage of H. M. S. Samarang, during the years 1843–46. – Vol. 1. – London, 1848. – 358 p.

3. Bohls E.A. Romantic Literature and Postcolonial Studies. – Edinburgh University Press, 2013. – 206 p.

4. Broughton W.R. A voyage of discovery to the North Pacific Ocean. – London, 1804. – 393 p.

5. Colnett J. The journal of Captain James Colnett aboard the Argonaut from April 26, 1789 to Nov. 3, 1791 / Ed. by Howay F. W. – Toronto : Champlain Society, 1940. – 424 p.

6. Grayson J. H. Basil Hall's Account of a Voyage of Discovery: The Value of a British Naval Officer's Account of Travels in the Seas of Eastern Asia in 1816 / Sungkyun Journal of East Asian Studies. – Vol. 7. – No. 1. – 2007. – P. 1–18.

7. Gutzlaff Ch. Journal of Three Voyages Along the Coast of China, in 1831, 1832, & 1833, with Notices of Siam, Corea, and the Loo-Choo Islands. – London, 1834. – 450 p.

8. Hall B. Account of a Voyage of Discovery to the West Coast of Corea and the Great Loo-Choo Island. – Philadelphia, 1818. – 201 p.

9. Hall B. Voyage to Loo-Choo, and other places in the eastern seas, in the year 1816. – Edinburgh, 1826. – 322 p.

10. Hoare J.E. Captain Broughton, HMS Providence (and her Tender) and His Voyage to the Pacific 1794-1798 / Asian Affairs. – Vol. 31(3). – 2000. – P. 303–312.

11. Koh G. British Perceptions of Joseon Korea as Reflected in Travel Literature of the Late Eighteenth and Early Nineteenth Century / The Review of Korean Studies. – Vol. 9. – № 4. – 2006. – P. 103–133.

12. M'Leod J. Narrative of a Voyage in His Majesty's Late Ship Alceste, to the Yellow Sea, along the Coast of Corea, and through its Numerous hitherto Undiscovered Islands, to the Island of Lewchew; with an Account of her Shipwreck in the Straits of Gaspar. – London, 1817. – 288 p.

13. Report of Proceedings on a Voyage to the Northern Ports of China, in the Ship Lord Amherst / Lindsay H. H., Gutzlaff Ch. – London, 1833. – 296 p.

14. The Romanticism Handbook / Ed. by Chaplin S., Faflak J. – London, 2011. – 272 p.

15. Гегель Г.В. Ф. Лекции по философии истории. – СПб.: Наука, 2000. – 479 с.

16. Гончаров И.А. Фрегат "Паллада". Очерки путешествия Иоана Гончарова. – Т. 2. – СПб., 1858. – 659 с.

17. Михельсон В.А. Гуманизм И. А. Гончарова и колониальный вопрос. – Краснодар, 1965. – 283 с.
18. Пак Б.Д. Россия и Корея. – М.: ИДВ РАН, 2004. – 520 с.
19. Посыет К.Н. Письма с кругоземного плавания в 1852, 1853 и 1854 годах / Отечественные записки. – Апрель. – СПб., 1855. – С. 116–127.
20. Римский-Корсаков В.А. Из дневника В.А. Римского-Корсакова / Морской сборник. – Т. ССLXXIII. – № 6. – СПб., 1896. – С. 198–206.
21. Саид Э. Ориентализм. Западные концепции Востока / пер. А.В. Говорунова. – СПб.: Русский мир, 2006. – 639 с.
22. Симбирцева Т.М. Посещение Кореи экспедицией адмирала Путятина (1854 г.): находки и комментарии южнокорейского историка // Корея. Сб. статей к 80-летию со дня рождения проф. М.Н. Пака. – М., 1998. – С. 272–283.
23. Тертерян И.А. Романтизм: [Литературы Западной Европы первой половины XIX в.] // История всемирной литературы: В 8 томах / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А.М. Горького. – М.: Наука, 1983–1994. – На титл. л. изд.: История всемирной литературы: в 9 т. Т. 6. – 1989. – С. 16–27.
24. 김학준. 서양인들이 관찰한 후기 조선. – 서울: 서강대학교 출판부, 2010. – 635면.
25. 백성현, 이한우. 파란 눈에 비친 하얀 조선. – 서울: 새날, 2006. – 392 면.

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

Ю. А. Ковальчук, ассист.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Описания Кореи в литературе конца XVIII – середины XIX вв.: между романтизмом и ориентализмом

В статье проанализированы отрывки из европейской литературы путешествий о контактах европейцев и корейцев и выявлены характерные признаки романтизма и ориентализма (по Э. Саиду) в этих текстах.

Ключевые слова: образ Кореи, литература романтизма, ориентализм.

Iu. Kovalchuk, assistant professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Accounts of Korea of literature of the end of the 18th – middle of the 19th century: between Romanticism and Orientalism

The article analyses extracts from European travel literature from the end of the 18th to the middle of the 19th century about contacts between Europeans and Koreans and reveals in these texts the characteristics of Romanticism and Orientalism (by E. Said).

Key words: image of Korea, literature of Romanticism, Orientalism.